

ศึกษาวิเคราะห์จริยธรรมในประเพณีบุญผะเหวดของชาวพุทธอำเภอเฝ้าไร่
จังหวัดหนองคาย*

AN ANALYSIS STUDY OF THE MORALITY IN PHAWED TRADITION OF
THE BUDDHISTS IN PHAOWRAI DISTRICT, NONGKHAI PROVINCE

พระครูโสภณมณีสถิต (ปณฺฑิตฺโต/ศรีหาบง)¹
Phrakrusomanatbandit (Bandhito/Srihabong)¹
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย¹
Mahachulalongkornrajavidyalaya University¹
Email : saladseehaboog3@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประวัติการเทศผะเหวดของภาคอีสาน 2) เพื่อศึกษาประเพณีบุญผะเหวดในอำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย และ 3) ศึกษาวิเคราะห์จริยธรรมในประเพณีบุญผะเหวด ของชาวพุทธอำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้บุคคลที่เป็นแบบอย่างของผู้สูงอายุ จำนวน 20 ท่าน วิเคราะห์ด้วยวิธีการเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ประวัติการเทศผะเหวดของภาคอีสาน เป็นประเพณี ฮีต 12 ของกิจกรรมงานบุญประเพณีในภาคอีสานทุกๆ จังหวัด ส่วนมากจะจัดขึ้นใน เดือน 2 ถึงเดือน 4 คนอีสานเรียกว่าบุญผะเหวด ซึ่งเป็นการการอนุรักษ์ประเพณีของชุมชน เพื่อเป็นการสร้างพลังความรัก ความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน ที่แสดงออกจากบุญผะเหวดหรือบุญเดือน 4 ที่มีการปฏิบัติมาจากบรรพบุรุษ 2) ประเพณีบุญผะเหวดในอำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย เป็นกิจกรรมของชุมชนที่มีความร่วมมือระหว่าง วัด ผู้นำชุมชน หน่วยงานราชการและโรงเรียน เพื่อสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นภายในชุมชน เนื้อหาของการเทศผะเหวดแบ่งออกดังนี้ ก่อนวันงานที่ประชาชนนั้นได้ร่วมตัวกันภายในวัดที่จะจัดงานเพื่อเตรียมความพร้อมของงานตามประเพณี วันแห่งประชาชนจะร่วมตัวกันที่ข้างสระน้ำของชุมชน เพื่อร่วมอัญเชิญขบวนบุญผะเหวดนั้น เข้ามาในเมืองตามคติความเชื่อของชุมชนและวันงานที่มีการเทศตามคัมภีร์ไบเบิลสมัยเก่าและการเทศน์แบบนอกคัมภีร์มีการแต่งเรื่องเพื่อให้เกิดคติเตือนใจให้เข้ากับยุคสมัย วิธีการเทศผะเหวด เป็นการเทศน์เสียงหรือการเทศน์แหล่ 3) วิเคราะห์จริยธรรมในประเพณีบุญผะเหวดของชาวพุทธอำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย (1) ทางด้านจริยธรรมประชาชน ประพฤติตนดีงาม (2) ด้านพฤติกรรม มีการแสดงออกทางกาย วาจา ใจดีขึ้น (3) ด้านการศึกษา ประชาชนมีความรู้ดีขึ้น (4) ด้านคุณภาพชีวิต ประชาชนมีความเป็นอยู่ดีขึ้นอันเป็นผลมาจากความสามัคคี สิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งที่เราจะเห็นได้จากงานบุญผะเหวดนั้นก็คือ การสร้างงานศิลปะของชุมชนอันสื่อให้เห็นถึงเอกลักษณ์ทางจิตใจของประชาชนภายในชุมชนที่มีศิลปะเปรียบดั่งภาษาที่บ่งบอกถึงวัฒนธรรมของมนุษยชาติ ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ที่เป็นบ่อเกิดของอารยธรรมแหล่งต่างๆ ของ

ภาคอีสานที่ชุมชนต่างก็มีแนวโน้มที่ให้อิทธิพลสืบต่อกันมาอย่างไม่จบสิ้นตามคติความเชื่อแล้ว กลายเป็นจริยธรรมทางสังคมอย่างเป็นรูปธรรมที่แสดงออกผ่านทางประเพณีบุญผะเหวดของชาวพุทธ อำเภอน้ำโงง จังหวัดหนองคาย

คำสำคัญ : จริยธรรม; ประเพณีบุญผะเหวด; ชาวพุทธ

ABSTRACT

The purposes of this research are; 1) to study the history of Phawed sermon in Isan region 2) to study the Phawed tradition in Phaowrai District, Nongkhai Province and 3) to analyze the morality in Phawed tradition of the Buddhists in Phaowrai District, Nongkhai Province. It is the qualitative research by field working. By studying documents and conducting in-depth interviews using 20 people who were role models for the elderly, analyzed using descriptive methods.

The results of the research are found that: 1) The history of Phawed sermon of Isan region is found that the tradition of Heet 12 (Twelve Annual Festivals) in the traditional meritorious activities in Isan region in every province. The majority of activities has been established in the second month to the fourth month. Isan people call it as Boon Phawed. It is the conservation of the community custom in order to create the force of love and unity in the community that express from Boonphawed or the merits in the fourth month in heritage from the primitive people. 2) Phawed tradition in Phaowrai District, Nongkhai Province is the community activities that are the cooperation among temples, community leaders, official sections, and schools in order to build the unity in the community. The contents of Phawed sermon can be divided as follows: before the beginning day of festival, people come together in the temple for the readiness of the work in accordance with the tradition. The day of procession, people will come together at the ponds of the community in order to invite the Phawed procession into down town in accordance with the belief of the community and in the day of ceremony, the sermon is established in accordance with the primitive alphabets and preach without the scripture by rewriting the new items in order to cope with the modernization. The Phawed sermon is the sweet-sounding style or sweet preaching. 3) The analysis of morality in Phawed tradition of Buddhists in Phaowrai District, Nongkhai Province is found that 1) in the aspect of morality, people practice themselves better, 2) in the aspect of behavior, to express in the physical, verbal and mental behavior better 3) in the aspect of education, people have better knowledge, 4) in the aspect of life quality, people live better that it results from the unity. The important things that can be seen from Phawet tradition are that the

community art work has been established for communicating the mental entity of people in the community. The art work is comparative to language that tells the custom of human beings from the past to the present and they are various sources of civilization in Isan region. The Insan community is tend to dispense the influence to inheritance without the end in accordance with the belief and then it becomes the social morality as concrete object that express through Phawed tradition of Buddhists in Phaowrai District, Nongkhai Province.

Keywords : Ethics; Boon Phawet Tradition; Buddhists

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ปัจจุบันประเทศไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาส่วนใหญ่ที่คนไทยนับถือ คนไทยส่วนใหญ่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทำให้วิถีชีวิตของคนไทยมีความผูกพันใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาอย่างแนบแน่น หากมองลักษณะโครงสร้างของสังคมไทยในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านภาษาขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมล้วนแล้วแต่มีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนาทั้งสิ้นในด้านวัฒนธรรม และประเพณีที่เป็นวิถีชีวิตของคนไทย ล้วนผูกพันผสมผสานกลมกลืนกับความเชื่อและหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนา จึงทำให้พระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตคนไทยซึ่งสามารถกลมกลืนทำให้พุทธศาสนิกชนมีความเมตตา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ รักสงบและมีความเสียสละ แม้ในปัจจุบันสังคมไทยมีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี โลกออนไลน์และได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตก จนทำให้คนในสังคมไทยเห็นคุณค่า และความสำคัญของพระพุทธศาสนาน้อยลงแต่บทบาทของวัดก็ยังเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนในชุมชนอย่างแนบแน่น และยังเป็นศูนย์กลางของการจัดกิจกรรมทางสังคมภายในชุมชนนั้นๆ ในด้านต่างๆ ภายในชุมชนจึงทำให้วัดและชุมชนเกื้อกูลกันอย่างแน่นแฟ้น(ราชบัณฑิตยสถาน, 2542)

เมื่อพระพุทธศาสนาได้มีบทบาทในสังคมมากเท่าไรย่อมก่อให้เกิดผลดีต่อสังคมมากขึ้นเท่านั้น นั่นเป็นการเพิ่มจริยธรรม คุณธรรมทางสังคมที่ทรงคุณค่า เพราะจริยธรรมนั้นคือธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศิลธรรม กฎศีลธรรมเป็นวัตรปฏิบัติในการดำเนินชีวิตโดยวิถีทางที่จะทำให้ความเป็นไปตามธรรมดาแห่งเหตุปัจจัยของธรรมชาติ บังเกิดเป็นประโยชน์แก่มนุษย์ให้มากที่สุดหรือการดำเนินชีวิตด้วยความรู้เท่าทันธรรมดาของธรรมชาติโดยประพฤติปฏิบัติในทางที่จะผลักดันและสรรค์สร้างเหตุปัจจัยต่างๆ ให้เป็นไปอย่างก่อให้เกิดคุณประโยชน์แก่มนุษย์ อันเป็นหลักแห่งความประพฤติหรือแนวทางการประพฤติที่ก่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต), 2533)

ประเพณีการฟังเทศน์ผะเหวดสามารถอธิบายถึงสภาพสังคม เศรษฐกิจ และพฤติกรรมของคนในชุมชนในด้านความเชื่อมีความเชื่อว่า ผู้ที่ฟังเทศน์มหาชาติหรือรับอุปถัมภ์เป็นเจ้าของภาพกัณฑ์เทศน์จะได้รับอานิสงส์มาก การเทศน์ผะเหวดจึงเป็นวิธีการถ่ายทอดหลักคำสอนทางพุทธศาสนาที่เข้าสู่วิถีชีวิตของคนในชุมชนได้อย่างกว้างขวางและมีความละเอียดลึกซึ้งในการเทศน์ผะเหวดนั้นจึงเป็นกระบวนการถ่ายทอดระหว่างผู้สื่อสาร โดยอาศัยสื่อคือบทเทศน์และทำนองการเทศน์ซึ่งลักษณะของ

ทำนองเป็นส่วนช่วยอธิบายถึงวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละท้องถิ่น ทุกทำนองมีส่วนสำคัญทำให้ผู้ฟังเกิดความสบายใจเกิดความศรัทธาเชื่อมั่นต่อหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา การเทศน์ผะเหวดจึงมีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากการเทศน์แบบอื่นๆชาวไทยทั่วทุกภาคจัดประเพณีบุญผะเหวด หรือบุญเทศน์มหาชาติขึ้นทุกปี ประเพณีเทศน์ผะเหวดในภาคเหนือมีชื่อเรียกตามแบบพื้นเมืองว่า “การตั้งธรรมหลวง” มักจัดขึ้นในวันเพ็ญ เดือน 12 หรือเดือนยี่เป็ง อันเป็นธรรมเนียมมาแต่โบราณและนิยมจัดกันประมาณ 2-3 วัน แต่ไม่เกิน 7 วัน นอกจากนั้น ยังมีการเทศน์ผะเหวด เนื่องในโอกาสต่างๆ เช่นงานศพ งานปอยหลวง งานผูกพัทธสีมา เป็นต้นเรื่องมหาชาติหรือมหาเวสสันดร ถือเป็นวรรณกรรมที่เป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนา เรียกว่ามหาชาติชาดก หรือมหาเวสสันดรชาดก เพราะเป็นชาดกที่แพร่หลายมากที่สุดเรื่องหนึ่งวรรณกรรมมหาเวสสันดรชาดกมีทั้งหมด 13 กัณฑ์ 1,000 พระคาถา ประการที่สอง นอกจากความศรัทธาต่อพระเวสสันดรแล้วชาวอีสานยังมีมูลเหตุในการทำบุญเทศน์ผะเหวดจากความเชื่อในหนังสือมัลลยหิมันมัลลยแสน ซึ่งเป็นคัมภีร์ในพระพุทธศาสนา เรียกว่า มัลลยสูตร แต่งโดยพระภิกษุชาวล้านนาเป็นภาษาบาลีต่อมานักปราชญ์พื้นบ้านไทย-ลาว ได้รจนาเป็นมัลลยหิมันมัลลยแสนตามรูปแบบและทำนองการแต่งแบบพื้นบ้าน โดยกล่าวถึง พระมัลลย เป็นอรหันต์รูปหนึ่งมีฤทธิ์มาก เคยไปโปรดสัตว์นรกและได้เทศน์สั่งสอนปวงชนให้หลีกเลียงภัยนรก วันหนึ่งพระมัลลยได้รับถวายดอกบัวจากชายยากจน จึงได้นำไปบูชาพระธาตุเกตุดอกแก้วจุฬามณีบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ต่อมาพระศรีอริยเมตไตรยได้เสด็จมาสนทนาด้วยและได้ถามถึงสภาพความเป็นไปในโลกมนุษย์พระศรีอริยเมตไตรยตรัสว่า พระองค์จะเสด็จลงไปประกาศ ศาสนาเมื่อศาสนาของพระโคตมสันตและได้กล่าวถึง การปฏิบัติของผู้จะไปเกิดในยุคศาสนาของพระองค์ ประเพณีการทำบุญเทศน์ผะเหวด ซึ่งมีมูลเหตุเนื่องมาจากความเชื่อจากพระคัมภีร์มัลลยหิมันมัลลยแสนว่า ถ้าผู้ใดปรารถนาที่จะได้พบพระศรีอริยเมตไตรยหรือเข้าถึงศาสนาของพระพุทธองค์แล้วจงอย่าทำร้ายบิดามารดา สมณะพราหมณาจารย์ อย่ายุ่งให้พระสงฆ์แตกสามัคคีกันและต้องฟังพระธรรมเทศนา เรื่องพระมหาเวสสันดรชาดกให้จบสิ้นภายในวันเดียว (ยุพา กาพเนตร, ประทับใจ สิกขา และประสิทธิ์ พวงบุตร, 2544)

บุญเทศน์ผะเหวดในเขตภาคอีสานนี้นิยมจัดขึ้นระหว่างเดือน 3 ถึงเดือน 4 ดังคำกล่าวที่ว่า “ถึงเมื่อเดือนสามคล้อยเจ้าหัวคอยปั้นข้าวจี เดือนสี่คล้อยจ้วน้อยเทศน์มัทรี” และว่า “ฮิตหนึ่งพอถึงเดือนสี่ได้ให้เก็บดอกบุปผา หามาลาดวงหอมสู่นกเก็บไว้ อย่าได้ไล่คองนี้เสียศรีสุญเปล่าหาเอาตากแดดไว้ได้ทำแท้อสู่นก อย่าได้ไล่หนีวันแนวคองตั้งแต่เก่า ไฟทั้งหลายสีเล่นเข้าเผาบ้านสีเสื่อมสุญได้”เอกลักษณ์ที่สำคัญของงานบุญเทศน์ผะเหวดในอดีตคือการทำที่พระสงฆ์ตลอดถึงประชาชนในแต่ละหมู่บ้านได้มาทำบุญร่วมกัน โดยการใส่หนังสือกัณฑ์เทศน์ให้แต่ละวัดเพื่อที่พระสงฆ์จะได้ไปเทศนาโปรดญาติโยม เรียกว่า ใส่หนังสือธรรม ส่วนประชาชนนอกจะจัดกัณฑ์เทศน์ไปช่วยงานแล้ว ยังได้ร่วมงานสังสรรค์ ดังคำเชิญชวนที่ว่า “ไปกินข้าวปุ้น เอาบุญผะเหวด ฟังเทศน์มัทรี” (กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดร้อยเอ็ด, 2562)

ในอำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย เป็นอีกแห่งหนึ่งที่มีรูปแบบที่ประชาชนเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาใช้หลักธรรมในพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตสังคมของชาวจังหวัดหนองคาย จึงมีความสงบร่มเย็นมาช้านาน ความมั่นคงของพุทธศาสนาในอำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย ด้านศาสนาพิธีประชาชนในอำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย ได้ปฏิบัติตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมี

พิธีอยู่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรมด้านศาสนาและพิธีกรรมทั่วไป อันเกิดจากความเชื่อตามหลักศาสนาที่ประชาชนเคารพนับถือ ความเชื่อในลัทธิหรือความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อันได้แก่ พิธีบวชนาค พิธีถวายเทียนพรรษา พิธีตักบาตรเทโว พิธีทอดกฐิน พิธีวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา พิธีบรรพชา สามเณรหมู่ภาคฤดูร้อน พิธีเทศน์มหาชาติการทำบุญเทศน์ผะเหวด เป็นต้นการเทศน์มหาชาติในอำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย หรือท้องถิ่นอื่นถึงแม้จะเป็นการเทศน์ในเรื่องเดียวกัน แต่ลักษณะของการเทศน์ของพระนักเทศน์ที่ได้นิมนต์มานั้นย่อมมีลักษณะที่มีความแตกต่างกันออกไป นอกจากนี้ ผู้ที่ทำการเทศน์นั้นจะต้องมีลีลา น้ำเสียงที่มีการประยุกต์ใช้ในการเทศน์ ซึ่งเดิมทีนั้น จะเป็นการเทศน์แบบโบราณ จะไม่มีทำนอง คือสืลามากมายนัก ทำให้ผู้ที่มาฟังเกิดความเบื่อ ไม่มีความกระตือรือร้นในการมาฟังเทศน์มากเท่าที่ควร แต่เมื่อพระนักเทศน์นั้นได้มีการปรับมาเทศน์ในทำนองการเทศน์แหล่ทำให้เกิดความสนใจในการเทศน์เป็นอย่างมาก ประเพณีบุญผะเหวดฟังเทศมหาชาติ จึงเป็นเครื่องมือที่ดี หรือมีวิธีการที่ดีในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาแล้วจะสามารถทำให้พระพุทธศาสนาดำรงอยู่ได้แต่รูปแบบ และลีลาการเทศน์นั้นเป็นตัวส่งเสริมให้ผู้มาฟังพึงได้ให้ความรู้ ความเข้าใจ ในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ที่สร้างความสนใจมากขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า การศึกษาวิเคราะห์จริยธรรมในประเพณีบุญผะเหวด ของชาวพุทธอำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย ที่มีการประยุกต์การเทศน์ตามที่กล่าวแล้วข้างต้นนั้น จึงมีความต้องการที่จะส่งเสริมการเทศน์ผะเหวด หรือเทศมหาชาติ สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมความเชื่อ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประเพณีและพิธีกรรมได้นอกจากนั้นแล้วยังได้รับการร่วมมือจากชุมชนซึ่งเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนาเพื่อให้ทราบถึงประวัติความเป็นมา และวิวัฒนาการของการเทศน์ผะเหวด รวมถึงศึกษาความเชื่อประเพณีบุญผะเหวดของอำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย สืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาประวัติการเทศผะเหวดของภาคอีสาน
- 2.2 เพื่อศึกษาประเพณีบุญผะเหวดในอำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย
- 2.3 ศึกษาวิเคราะห์จริยธรรมในประเพณีบุญผะเหวด ของชาวพุทธอำเภอเฝ้าไร่ จังหวัด

หนองคาย

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- 3.1 ทำให้ทราบประวัติการเทศผะเหวดของภาคอีสาน
- 3.2 เข้าใจประเพณีบุญผะเหวดในอำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย
- 3.3 ได้ผลการวิเคราะห์จริยธรรมในประเพณีบุญผะเหวด ของชาวพุทธอำเภอเฝ้าไร่ จังหวัด

หนองคาย

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีการศึกษาเบื้องต้น จากการศึกษาค้นคว้าจากคัมภีร์พระไตรปิฎกและรวบรวมเอกสารทางวิชาการ ตำรา บทความจากวารสารต่างๆ ที่เป็นหลักการ แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมในด้านต่างๆ ที่มี

ความสัมพันธ์กับความเชื่อตามวัฒนธรรมประเพณี ดังนี้ 1) ศึกษาเอกสารจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกอันเป็นแหล่งข้อมูลที่เป็นหลักคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ทั้งภาษาบาลีและภาษาไทย 2) ศึกษาเอกสารจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสาร งานวิจัย หนังสือ ที่นักปราชญ์ทั้งหลายเขียนไว้ บทความทางวิชาการที่มีความสัมพันธ์ และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกักับอิทธิพล ในด้านต่างๆ ของการดำเนินชีวิตเกี่ยวกับงานบุญประเพณีในชุมชนในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศไทยที่ เกี่ยวกับเทศน์ผะเหวด บุญมหาชาติ เป็นต้น 3) ศึกษาข้อมูลภาคสนาม จะใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้บุคคลที่เป็นแบบอย่างของผู้สูงอายุ ตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ จำนวน 20 ท่าน กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งจะสัมภาษณ์บุคคลที่เป็นแบบอย่าง ของประชาชนในอำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย ตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ โดยสร้างชุดคำถามเพื่อ หาข้อมูล ในเรื่องแนวคิด ทศนคติ ในด้านต่างๆ ของการเทศน์ผะเหวดที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตชาวชุมชน ตำบลสามพร้าว จำนวน 20 ท่าน ซึ่งมีเกณฑ์การคัดเลือกบุคคลที่จะมาทำการสัมภาษณ์เพื่อเป็นผู้ให้ ข้อมูลหลัก ดังนี้ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ผู้วิจัยจะดำเนินการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์แบบ เจาะลึก เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับเจ้าคณะอำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย เจ้าอาวาสในเขตอำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย พระนักเทศน์มหาชาติในเขตอำเภอ เฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย ปราชญ์ท้องถิ่นในเขตอำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย ประชาชนทั่วไปในเขต อำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย วิธีการตรวจสอบข้อมูลผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดดำเนินการตรวจสอบ แบบสัมภาษณ์ด้านข้อมูล วิธีตรวจสอบคือการตรวจสอบแหล่งของข้อมูล โดยพิจารณาจาก แหล่งข้อมูลบุคคลที่แตกต่างกันใน 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มพระสงฆ์ เจ้าคณะอำเภอเฝ้าไร่ จังหวัด หนองคาย เจ้าอาวาสในเขตอำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย พระนักเทศน์ผะเหวดในเขตอำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย 2) ปราชญ์ท้องถิ่นในเขตอำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย 3) ประชาชนทั่วไปในเขต อำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ประเด็นปัญหาเป็นตัวตั้ง แล้วหาคำตอบจาก ข้อมูลที่เก็บและรวบรวมไว้ เพื่อให้เป็นไปตามกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยที่ได้ตั้งไว้แล้ว ส่วนข้อมูล สัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ด้วยวิธีการเชิงพรรณนา วิธีการนำเสนอ เป็นการนำเสนอผลการวิจัย แบบเชิงพรรณนา

5. ผลการวิจัย

5.1 ประวัติการเทศน์ผะเหวดของภาคอีสาน พบว่า เป็นประเพณี ฮีต 12 ของกิจกรรมงาน บุญประเพณีในภาคอีสานทุกๆ จังหวัด ส่วนมากจะจัดขึ้นใน เดือน 2 ถึงเดือน 4 คนอีสานเรียกว่าบุญ ผะเหวด ซึ่งเป็นการการอนุรักษ์ประเพณีของชุมชน เพื่อเป็นการสร้างพลังความรัก ความสามัคคีให้ เกิดขึ้นในชุมชน ที่แสดงออกจากบุญผะเหวด หรือบุญเดือน 4 ที่มีการปฏิบัติมาจากบรรพบุรุษ

5.2 ประเพณีบุญผะเหวดในอำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย เป็นกิจกรรมของชุมชนที่มีความ ร่วมมือระหว่าง วัด ผู้นำชุมชน หน่วยงานราชการ และโรงเรียน เพื่อสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้น ภายในชุมชน เนื้อหาของการเทศน์ผะเหวดแบ่งออกดังนี้ ก่อนวันงานที่ประชาชนนั้นได้ร่วมตัวกันภายใน วัดที่จะจัดงานเพื่อเตรียมความพร้อมของงานตามประเพณี วันแห่ประชาชนจะร่วมตัวกันที่ข้างสระน้ำ ของชุมชน เพื่อร่วมอัญเชิญขบวนบุญผะเหวดนั้น เข้ามาในเมืองตามคติความเชื่อของชุมชน และวัน

งานที่มีการเทศตามคัมภีร์ไบเบิลตามสมัยเก่า และการเทศน์แบบนอกคัมภีร์มีการแต่งเรื่องเพื่อให้เกิดคติเตือนใจให้เข้ากับยุคสมัย วิธีการเทศน์เฉพาะเทศน์เสียงหรือการเทศน์แห่

5.3 การวิเคราะห์จริยธรรมในประเพณีบุญผะเหวด ของชาวพุทธอำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย พบว่า 1) ทางด้านจริยธรรมประชาชนประพฤติตนดีงาม 2) ด้านพฤติกรรม มีการแสดงออกทางกาย วาจา ใจดีขึ้น 3) ด้านการศึกษา ประชาชนมีความรู้ดีขึ้น 4) ด้านคุณภาพชีวิต ประชาชนมีความเป็นอยู่ดีขึ้นอันเป็นผลมาจากความสามัคคี สิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งที่เราจะเห็นได้จากงานบุญผะเหวดนั่นก็คือ การสร้างงานศิลปะของชุมชน อันสื่อให้เห็นถึงเอกลักษณ์ ทางจิตใจของประชาชนภายในชุมชน ที่มีศิลปะเปรียบดั่งภาษาที่บ่งบอกถึงวัฒนธรรมของมนุษยชาติ ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน ที่เป็นบ่อเกิดของอารยธรรมแหล่งต่างๆ ของภาคอีสานที่ชุมชนต่างก็มีแนวโน้มที่ให้อิทธิพลสืบต่อกันมาอย่างไม่จบสิ้นตามคติความเชื่อแล้วกลายเป็นจริยธรรมทางสังคมอย่างเป็นรูปธรรมที่แสดงออกผ่านทางประเพณีบุญผะเหวดของชาวพุทธอำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 ประวัติการเทศน์เฉพาะเทศน์ของภาคอีสาน พบว่า เป็นประเพณี ฮีต 12 ของกิจกรรมงานบุญประเพณีในภาคอีสานทุกๆ จังหวัด ส่วนมากจะจัดขึ้นใน เดือน 2 ถึงเดือน 4 คนอีสานเรียกว่าบุญผะเหวด ซึ่งเป็นการการอนุรักษประเพณีของชุมชน เพื่อเป็นการสร้างพลังความรัก ความสามัคคีให้เกิดขึ้นในชุมชน ที่แสดงออกจากบุญผะเหวด หรือบุญเดือน 4 ที่มีการปฏิบัติมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวินัยธรรมานพ ปาละพันธ์ (2552) ได้กล่าวถึงการเทศน์มหาชาติไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “รูปแบบการสืบสานและการพัฒนาทำนองแห่เทศน์มหาชาติภาคกลาง” ผลการวิจัยสรุปว่า องค์ความรู้ทำนองแห่เทศน์มหาชาติภาคกลางมี 2 แบบคือ ทำนองหลวงและทำนองราษฎร์ ซึ่งมีทำนองประจำแต่ละกัณฑ์ที่แตกต่างกัน เช่น ทำนองหลวง มีทำนองธรรมวัตร ทำนองขึ้น เป็นต้น ส่วนทำนองราษฎร์ ประกอบด้วยทำนองประจำตัว ทำนองชูชกขอทาน เป็นต้น ในสภาพปัจจุบันปัญหาของการเทศน์ทำนองแห่เทศน์มหาชาติภาคกลาง เกิดจากองค์ประกอบ 6 ประการ คือ นักเทศน์ไม่มีความรู้เรื่องทำนองแห่ ผู้จัดการเทศน์มุ่งธุรกิจมากกว่าความศรัทธา แบบแผนทำนองแห่ฝักฝนยาก การเทศน์เปลี่ยนมาเป็นการเทศน์แบบประยุกต์ซึ่งขัดกับความเชื่อดั้งเดิมของชาวพุทธ หน่วยงานในระบบการศึกษาไม่ให้ความสนใจและปัญหาทางเศรษฐกิจทำให้คนค่อยๆ ให้ความสนใจเท่าที่ควร

6.2 ประเพณีบุญผะเหวดในอำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย เป็นกิจกรรมของชุมชนที่มีความร่วมมือระหว่าง วัด ผู้นำชุมชน หน่วยงานราชการ และโรงเรียน เพื่อสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นภายในชุมชน เนื้อหาของการเทศน์เฉพาะเทศน์ออกดังนี้ ก่อนวันงานที่ประชาชนนั้นได้ร่วมตัวกันภายในวัดที่จะจัดงานเพื่อเตรียมความพร้อมของงานตามประเพณี วันแห่ประชาชนจะร่วมตัวกันที่ข้างสระน้ำของชุมชน เพื่อร่วมอัญเชิญขบวนบุญผะเหวดนั้น เข้ามาในเมืองตามคติความเชื่อของชุมชน และวันงานที่มีการเทศตามคัมภีร์ไบเบิลตามสมัยเก่า และการเทศน์แบบนอกคัมภีร์มีการแต่งเรื่องเพื่อให้เกิดคติเตือนใจให้เข้ากับยุคสมัย วิธีการเทศน์เฉพาะเทศน์เสียงหรือการเทศน์แห่ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาบุญทัน อานนโท (พาทา) (2540) ได้กล่าวถึงการเทศน์มหาชาติไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องเวสสันดรชาดก ศึกษาเฉพาะทานบารมี” ผลการวิจัยสรุปว่า การที่

พุทธศาสนิกชนได้ฟังการเทศน์เรื่องเวสสันดรชาดกเป็นประจำทุกปี ทำให้หลักคำสอนที่แฝงอยู่ในเรื่อง ชัมชบาอยู่ในจิตใจของพุทธศาสนิกชนคนไทย โดยเห็นได้จากอุปนิสัยที่เป็นคนมักเสียสละ ให้อภัยง่าย ไม่ผูกโกรธ เป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน เคารพผู้อาวุโสเป็นต้น และคำสอนในเวสสันดรชาดกได้มีอิทธิพล ต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะด้านจริยธรรม วัฒนธรรม และประเพณี เมื่อมีการประพุดติดตามหลักจริยธรรมและมีการสร้างสรรค์วัฒนธรรม ประเพณีขึ้นแล้วสิ่งที่เป็นผลพวงเกิดขึ้นตามมาก็คือ ความสงบสุขของบ้านเมือง ซึ่งมีด้วยกัน 3 ด้าน คือ ด้านการเมืองการปกครอง โดยที่ผู้นำรัฐได้นำหลักธรรมมาปฏิบัติมาเป็นรัฐธรรมนูญในการปกครอง ซึ่งได้แก่ ทศพิธราชธรรมจักรวรรดิวัตร ราชสังคหวัตถุ เป็นต้น บ้านเมืองจึงเกิดความสงบสุข ด้าน เศรษฐกิจ ซึ่งผู้นำรัฐจะต้องมีความเสียสละ บำรุงเลี้ยงช่วยเหลือราษฎรด้วยการส่งเสริมสัมมาชีพด้วย นโยบายเศรษฐกิจพอเพียง และด้านสังคม โดยจะเห็นได้จากการที่สังคมไทยมีการปฏิบัติต่อกันด้วย ระบบการทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดตั้งแต่สังคมระดับเล็กสุดคือครอบครัว จนถึงระดับชาติ ล้วนเป็นส่วนหนึ่งจากอิทธิพลของการฟังเทศน์มหาชาติทั้งนั้น

6.3 จากการวิเคราะห์จริยธรรมในประเพณีบุญผะเหวด ของชาวพุทธอำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย พบว่า 1) ทางด้านจริยธรรมประชาชนประพุดตบตีงาม 2) ด้านพฤติกรรม มีการแสดงออกทางกาย วาจา ใจดีขึ้น 3) ด้านการศึกษา ประชาชนมีความรู้ดีขึ้น 4) ด้านคุณภาพชีวิต ประชาชนมีความเป็นอยู่ดีขึ้นอันเป็นผลมาจากความสามัคคี สิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งที่เราจะเห็นได้จากงาน บุญผะเหวดนั่นก็คือ การสร้างงานศิลปะของชุมชน อันสื่อให้เห็นถึงเอกลักษณ์ ทางจิตใจของ ประชาชนภายในชุมชน ที่มีศิลปะเปรียบดั่งภาษาที่บ่งบอกถึงวัฒนธรรมของมนุษยชาติ ตั้งแต่อดีตมา จนถึงปัจจุบัน ที่เป็นบ่อเกิดของอารยธรรมแหล่งต่างๆ ของภาคอีสานที่ชุมชนต่างก็มีแนวโน้มที่ให้ อิทธิพลสืบต่อกันมาอย่างไม่จบสิ้นตามคติความเชื่อแล้วกลายเป็นจริยธรรมทางสังคมอย่างเป็น รูปธรรมที่แสดงออกผ่านทางประเพณีบุญผะเหวดของชาวพุทธอำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคายซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสมชาติ นนทอมมิโก (บุษนารีย์) (2549) ได้กล่าวถึงการเทศน์ มหาชาติไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาคูณค่าการเทศน์มหาชาติในล้านนา” ผลการวิจัยสรุปว่า การ เทศน์มหาชาติแบบล้านนา ก่อให้เกิดคุณค่าที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมล้านนาในการสั่งสอนคนให้รู้จัก บำปบุญคุณโทษ รู้จักการให้ทาน รักษาศีล และการเจริญภาวนา โดยมีพระเวสสันดรเป็นแบบอย่าง การประพุดปฏิบัติเป็นกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ทำให้สังคมล้านนามีความเคลื่อนไหวทาง วัฒนธรรมที่ตึงตัง ซึ่งสะท้อนให้เห็นคุณค่าด้านต่าง ๆ คือ ด้านวรรณกรรม ด้านภาษา ด้านสุนทรียะ ด้านจริยธรรม ด้านพฤษศาสตร์ ด้านเกษตรกรรม ด้านวัฒนธรรม และด้านศิลปกรรมจนผู้ฟังเทศน์มหาชาติมี อุปนิสัยจิตใจที่อ่อนโยน เกิดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา และมีความยินดีในการให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนาตามพระจริยาของพระเวสสันดร

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.1.1 วัดในอำเภอเฝ้าไร่ สามารถนำงานวิจัยนี้ไปใช้เพื่อการจัดการเทศน์ ผะเหวดไป ใช้ได้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถนำไปปรับใช้ได้ตามความเหมาะสมกับบริบทพื้นที่ของตนเพื่อที่จะ

เป็นการสร้างความเข้าใจร่วมถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับระหว่างวัด ชุมชน ประชาชนให้เกิดประโยชน์ร่วมอย่างเป็นรูปธรรม และเป็นรูปแบบเพื่อที่จะเป็นปรับปรุงให้เกิดการพัฒนาให้ทันสมัย ตามยุคสมัย

7.1.2 หน่วยงานทางภาครัฐ ควรยังควรเขียนแผนการดำเนินงานประจำปีซึ่งจะสามารถทำให้สามารถดำเนิน ด้านการจัดการบริหารชุมชนตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีความเป็นไปได้ด้วยความสะดวก และเรียบง่าย ได้รับความร่วมมือกับทางวัดและชุมชนเป็นอย่างดีสู่การพัฒนาชุมชนให้เกิดผลประโยชน์อย่างยั่งยืน

7.1.3 วัดหรือหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ควรสร้างแหล่งเรียนรู้ชุมชนเพื่อสร้างความแข็งแกร่งโดยอาศัยพื้นฐานความเชื่อทางสังคมคือกิจการงานบุญทั้ง ๑๒ เดือนรวมทั้งบุญเฉพาะเขต ซึ่งแต่ละกิจกรรมชุมชนจะเน้นสร้างองค์ความรู้ เพื่อการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้โดยเน้นจากการสร้างความเข้าใจในจุดประสงค์ของการจัดงานเพื่อที่จะเป็นการสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นในชุมชนระหว่างพระสงฆ์ วัด บ้าน ชุมชน ประชาชน ภาครัฐในพื้นที่ เพื่อสร้างความเป็นหนึ่งเดียวจากกิจกรรมชุมชน

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

7.2.1 หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ มีความเข้าใจ ความต้องการประชาชนมากยิ่งขึ้น เพื่อที่จะได้นำความต้องการของประชาชนเข้าสู่แผนการพัฒนาชุมชนให้ตรงตามที่ต้องการที่แท้จริงและเป็นการ สร้างความร่วมมือระหว่างรัฐกับประชาชน ที่ได้มีการจัดงานที่มีความยิ่งใหญ่ และเป็นประโยชน์ต่ออำเภอเฝ้าไร่ ทั้งด้าน สังคม ชุมชน การท่องเที่ยว และเศรษฐกิจชุมชน ได้เป็นอย่างดี

7.2.2 ประชาชนในอำเภอเฝ้าไร่มีรูปแบบการปฏิบัติกิจกรรมงานบุญเฉพาะเขต เพื่อเป็นการอนุรักษ์ประเพณีของชุมชน และเป็นสร้างความเข้าใจเพื่อที่จะดึงเยาวชนเข้าวัดในการที่จะเป็นการพัฒนางานบุญของชุมชนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี และสามารถตอบสนองความต้องการรวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อประชาชนทุกภาคส่วน

7.2.3 วัดในอำเภอเฝ้าไร่ต้องมีความรู้ในเรื่องของการประยุกต์หลักธรรมจากการเทศนาธรรมในบุญเฉพาะเขต โดยเน้นการสร้างความเข้าใจของวัตถุประสงค์ของการจัดงานเพื่อที่จะนำเสนอในแต่ละด้านของกิจกรรมเพื่อที่จะสร้างความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน ประชาชน รัฐ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมในการพัฒนาชุมชน และจัดการปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

7.3.1 ควรศึกษาการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ และชุมชนในการจัดประเพณีการเทศน์เฉพาะเขต เพื่อประเมินในการปรับปรุงกิจกรรมที่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้เป็นอย่างดี

7.3.2 ควรศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการเทศน์เฉพาะเขต เพื่อส่งเสริมความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ในการพัฒนาให้เกิดคุณค่าที่แท้จริงสู่สังคม

7.3.3 ควรศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมเกี่ยวกับประเพณีของชุมชนทั้ง 12 เดือน ที่มีต่อวิถีชีวิตชุมชน และผลที่ได้จากการร่วมงานบุญประเพณีของชุมชน

7.3.4 ควรศึกษาการพัฒนางานบุญประเพณีให้เกิดการพัฒนาชุมชนทุกด้าน เพื่อที่จะเป็นการอนุรักษ์ และต่อยอดให้เกิดชุมชนที่สร้างสรรค์โดยผ่านกระบวนการประเพณีชุมชน

8. บรรณานุกรม

- กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดร้อยเอ็ด. (2565). **เอกลักษณ์ของจังหวัดร้อยเอ็ด**. สืบค้นเมื่อ 5 เมษายน 2565. จาก http://www.roiet.go.th/brand_of_roiet.htm
- พระครูวินัยธรรมานพ ปาละพันธ์. (2552). **รูปแบบการสืบสานและการพัฒนาทำนองแหล่เทศน์มหาชาติภาคกลาง**. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พระมหาบุญทัน อานนโท (พาหา). (2540). **การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องเวสสันดรชาดก ศึกษาเฉพาะทานบารมี**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมชาติ นนทรมณีโก. (2549). **ศึกษาคุณค่าการเทศน์มหาชาติในล้านนา**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต). (2533). **พุทธศาสนากับปรัชญา**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อมรินทร์ พรินต์ติ้ง กรุ๊ป จำกัด.
- ยุพา กาพเนตร. ประทับใจ สึกขา และประสิทธิ์ พวงบุตร. (2544). **ประเพณีอีสานในเชิงอนุรักษ์และเผยแพร่**. อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542**. กรุงเทพฯ : นานมี บุ๊คพับลิเคชั่น.